

HALACHIC AND HASHKAFIC ISSUES IN CONTEMPORARY SOCIETY

SERIES 2: 96 - ORIGINS AND MINHAGIM OF KADDISH OU ISRAEL CENTER - SUMMER 2024

- Kaddish appears throughout the Jewish prayer liturgy. It separates the different units of tefilla, is said after public Torah learning and, best known across all segments of the Jewish community, is recited by mourners¹.
- But its origins are unclear and its development fascinating. In this shiur we will look at the history behind kaddish and in the following shiur we will be'H look specifically at the Mourners' Kaddish and the contemporary question of women reciting kaddish.

A] KIDDUSH HASHEM - THE TORAH MITZVA

1. וְלֹא תַחַלְלוּ אֶת-שֵׁם קְדוֹשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדְּשֵׁכֶם:

ויקרא כב:לב

The Torah instructs us to be careful not to profane God's Name and commands us positively in the mitzva of 'kiddush Hashem' - to sanctify God's Name amongst the Jewish people.

- Note the focus on the Name of God. So the expression 'kiddush Hashem' has a resonance not only of sanctifying God, but specifically focusing on His Name - ie the way in which humans relate to Him and how He is perceived in the world.²

2. וכמה פרהסיא? אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן: אין פרהסיא פחותה מעשרה בני אדם. פשיטא ישראלים בעינין. דכתיב וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. בעי רבי ירמיה: תשעה ישראל ונכרי אחד מהו? תא שמע, דתני רב ינאי אחוה דרבי חייה בר אבא: אתיא 'תוך' 'תוך'. כתיב הכא וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וכתוב התם (במדבר טו:כא) הַבְּדִלוּ מִתּוֹךְ הָעַדְוָה הַזֹּאת. מה להלן עשרה וכולהו ישראל - אף כאן עשרה וכולהו ישראל.

סנהדרין ע"ד

Chazal rule that the mitzva of kiddush Hashem must be performed in the presence of 10 Jews.

- Note that this does not specify a halachic minyan of 10 adult males, just 10 Jews. We will look in the next shiur in more depth at the question of women, kiddush Hashem and kaddish.

3. כל בית ישראל מצווין על קדוש השם הגדול הזה שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל

רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ה הלכה א

All Jews - men and women - are commanded in the mitzva of kiddush Hashem.

4. והמצוה התשיעית - היא שצונו לקדוש השם והוא אמרו וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וענין זאת המצוה אשר אנחנו מצווים לפרסם האמונה הזאת האמתית בעולם ושלא נפחד בהיזק שום מזיק. ואף על פי שבא עלינו מכריח גובר יבקש ממנו לכפור בו יתעלה, לא נשמע ממנו אבל נמסור עצמנו למיתה. ולא נתעהו לחשוב שכפרנו ואף על פי שלבנו מאמין בו יתעלה. ....

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה ט

The Rambam explains that the central fulfillment of this mitzva is the public declaration of our belief in God. The fact that a Jew is sometimes required to die rather than deny this³ is important, but secondary. The central issue is the public declaration of the centrality of God in the life of man.

1. Kaddish also resonates strongly in the non-observant Jewish cultural world, including the arts - musical and visual - see <https://en.wikipedia.org/wiki/Kaddish> for a broad survey.
2. This is an important point. We are not commanded to add sanctity to God's essence, to which humans can add nothing, but rather to human awareness of God.
3. For details of this see Mishne Torah, Hilchot Yesodei HaTorah, Chap 5.

5. וכוונת כל המלות שנאמין צאלהינו ונודה אליו שהוא צראנו. והיא כוונת הילירה שאין לנו טעם אחר צילירה הראשונה. ואין אל עליון חפץ בתחנותיו מלבד שידע האדם ויודה לאלהיו שצראו. וכוונת רוממות הקול בתפלות וכוונת צחי הכנסיות וזכות תפלת הרבים זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבלו ויודו לאל שצראם והמליאם, ויפרסמו זה ויאמרו לפניו צריותך אנחנו. וזו כוונתם צמה שאמרו ז"ל (ירושלמי תענית פ"ג ה"א) **וְיִקְרְאוּ אֶל-אֱלֹהֵים צְחֻקָה** (וינה ג:ח) - מכאן אתה למד שתפלה צריכה קול ...

רמב"ן שמות יג:טו

The Ramban flags that the purpose of communal prayer in our synagogues⁴ is for us to cry out loudly to the world that a people are created by God to fulfil a mission in their lives.

6. תנו רבנן (ברכות מ:א) - מעשה צרבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מלא שם עשרה ושחרר עצדו והשלימו לעשרה. והיכי עמיד הכי? והאמר רב יהודה - כל המשחרר עצדו עובר בעשה שנאמר (ויקרא כה:טו) **לְעֹלָם צָהָם תַּעֲצֹדוּ?** מלוא דרבים שאני דללים עשה דרבים דכתיב **ונקדשתי צמוך צני ישראל**, דהיינו עשה דמקדשין את השם בעשרה צרבים. ואפילו הוי מלוא דרבנן כגון לשמוע קדושה וברכו שלא מלינו לו עיקר מן התורה אפ"ה דחי עשה דיחיד. דלא מסתבר לי דמיירי בעשרה דאורייתא כגון לקרות פרשת זכור שהוא מן התורה דמשמע דככל ענין חיירי.

רא"ש ברכות פרק ז סימן כ

The Rosh understands that the public recitation of barchu and kedusha⁵ in a minyan represents the fulfillment of a public Torah mitzva of kiddush Hashem. This even overrode the private Torah prohibition of freeing an eved Canaani to make up the minyan.

7. (א) הנה יום-בא לה' וחלק שללך בקרבך; (ב) ואספתי את-כל-הגוים אל-ירושלם למלחמה ... (ו) והיה ביום ההוא לא-יהיה אור יקרות וקפאון; (ז) והיה יום-אחד הוא יודע לה' לא-יום ולא-לילה והיה לעת-ערב יהיה-אור; ... (ט) והיה ה' למלך על-כל-הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד:

זכריה פרק יד

Zecharia speaks about the battle at the end of days in which God's kingship - ie centrality to all - will be fully revealed in the world⁶. On that day He will be truly One in the eyes of all humans and his Name will be One.

8. (יח) והיה ביום ההוא בוא גוג על-אדמת ישראל נאם אדני-י ה' תעלה חמתי באפי ... (כג) והתגדלתי והתקדשתי ונדעתי לעיני גוים רבים וידעו כי-אני ה':

יחזקאל פרק לח

Yechezkel's account of that war points out specifically the kiddush Hashem in the world. It uses the expression - 'vehitgadilti vehitkadishti'⁷.

9. יהי שם ה' מברך מעתה ועד-עולם:

תהלים קיג:

Tehillim 113:2 is a prayer for God's name to be praised forever.

10. יהי שמה דיי מברך מהשתא ועד עלמא.

תרגום תהלים קיג:

The Aramaic translation⁸ of this verse appears to be one of the sources for the later kaddish prayer⁹.

4. The Ramban also points out (on Vayikra 23:2) that the mitzva of kiddush Hashem is juxtaposed with the mitzvot of the Jewish festival since these are times when we gather in the greatest numbers to pray and, through that, perform public kiddush Hashem.

5. Although the Rosh does not specifically mention kaddish, there is no reason to suggest that he would treat it differently. It is possible that, at the time of the Rosh, the inclusion of kaddish in the shul service was still evolving, whereas barchu and kedusha were well established by the time of the Talmud.

6. See the Ramban in Sha'ar HaGemul who writes that the prophets scream out in agony at the suffering of the Jewish people due to the chillul Hashem involved. They are not expressing a philosophical question on God's goodness, but decrying the lack of kiddush Hashem due to God's hand being hidden.

7. See Tur OC 56 who quotes these two verses in Zecharia and Yechezkel as the source for Kaddish.

8. It is not clear who produced the Aramaic Targum on Tehillim. The Gemara in Megilla specifies that no Targum for Ketuvim was written - although R. Yonatan Ben Uziel intended to write one, he was told not to do so since it could reveal secrets concerning the end of days and Mashiach. Most scholars understand it to be a late Targum, composed between the 4th and 6th centuries, although some push this even later to the 9th century. For a short summary of the academic positions see https://www.academia.edu/3017403/2002_The_Psalms_Targum_Introduction_to_a_New_Translation. In traditional rabbinic sources there are at least three positions: (i) Tosafot (Megilla 21b) writes that there was certainly a Targum on Tehillim, but it was not written by R. Yonatan ben Uziel. The Rashba also agrees with this position. Tosafot (ibid) is commenting on the Mishna, so they may have understood that the Targum already existed by the 3rd century CE; (ii) In Sefer Yuchasin, R. Avraham ben Samuel Zacuto writes (א under Gamliel) that the Targum on Ketuvim was written written by Rav Yosef the Amora; (iii) Rashi (Megilla 21b) holds that no Tanna or Amora wrote a Targum on Ketuvim because the revelation of the end of days hidden in the scripture was not permitted to be revealed. According to Rashi, it must be a later translation.

9. See also Iyov 1:21 and Targum.

- Note that this Aramaic sentence, like the original Hebrew, contains the name of God, but the version in Kaddish does not. It reads יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי לעלמיא
- This could be because Kaddish was said more in the Beit Midrash than the Beit Kneset.¹⁰
- But it could also contain an abbreviated name of God - יהא שמי-ה רבא מברך - ie יה-ה.

11. ועונין יהא שמייה הגדול מבורך - מכאן יש לסתור מה שפי' במחזור ויטרי: 'יהא שמייה רבא' שזו תפלה שאנו מתפללין שימלא שמו כדכתיב (שמות יז:טז) קִי־יָלַעַלְגִים יָהּ - שלא יהא שמו שלם וכסאו שלם עד שימחה זרעו של עמלק. ופירושו כך יהא שמייה 'שם י-ה' רבא, כלומר שאנו מתפללין שימלא שמו גדול ושלם. 'ומבורך' לעולם הוא תפלה אחרת, כלומר ומבורך לעולם הבא. וזה לא נראה מדקאמר הכא 'יהא שמייה הגדול מבורך' משמע דתפלה אחת היא. ואינו רואה לומר שימלא שמו גדול ושלם אלא יהא שמו הגדול מבורך. ....

תוספות ברכות ג.

Tosafot give two understandings of the phrase - (i) from Machzor Vitri¹¹: that the word שמייה means the name of God and alludes to the fight against Amalek - the ultimate chillul Hashem - in which God's name is desecrated and truncated. On that basis, the prayer is that the Shem Y-H should be made great again to Y-H-V-H and, as a separate prayer, that it should be blessed in the world. (ii) Tosafot's preferred explanation is that יהא שמה רבא מברך is ONE prayer that God's great name should be blessed.

12. ענה דניאל ואמר להוא שמה די-אלהא מברך מן-עלמא ועד-עלמא די חכמתא וגבורתא די לה-היא:

דניאל ב:ב

Daniel cites the formula that God's name should be blessed 'from this world to the next world'. This is the origin of the phrase in Kaddish - לעלם ולעלמי לעלמיא - לעלם ולעלמי לעלמיא.

13. ויאמרו הלויים ישוע וקדמיאל בני חשבננה שרביה הודיה שבניה פתחלה קומו ברכו את-ה' אלהיכם מן-העולם עד-העולם ויברכו שם כבודך ומרומם על-כל-ברכה ותהלה:

נחמיה ט:ה

Nechemia also repeats the refrain מן-העולם עד-העולם which is לעלם ולעלמי לעלמיא and also adds a new phrase that God's name should be praised על-כל-ברכה ותהלה. This emerges in the kaddish as לעלא מן כל ברכתא.

14. המשל ופחד עמו עשה שלום במרומיו:

איוב כה:ב

This verse contains the famous Hebrew phrase - 'Oseh Shalom Bimromav' which is the last part of every Kaddish.

B] THE ORIGINS OF KADDISH IN DAVENING

15. הקדיש הוא שבח גדול ונורא שתקנו אנשי כנסת הגדולה אחרי חורבן בית ראשון והיא תפלה על חילול שמו יתברך מחורבן בית המקדש וחורבן ארץ הקודש ופיזור ישראל בארבע כנפות הארץ ואנו מתפללים שיתגדל ויתקדש שמו יתברך כמו שאמר הנביא (יחזקאל לח:כט) והתגדלת' והתקדשתי ונדעתי לעיני גוים רבים ונדעו כי-אני ה'.

ערוך השולחן אורח חיים סימן נה סעיף אנהמיה ח-א-ד

The Aruch Hashulchan understands that Kaddish was composed after the destruction of the First Temple and the initial exile of the people. He connects this with the source from Yechezkel who lived at that time.

16. ועל מה ששואלים למה נתקן בלשון ארמי יותר מכל שאר התפלות י"ל שזה הקדיש לא תקנוהו אנשי כנסת הגדולה אלא בימי התנאים נתקן. וכדי שיבקשו כלם בלב שלם תקנוהו בזה הלשון שכלם מבינים אותו.

אורחות חיים חלק א דין קדיש ופירושו אות א

However, the Orchot Chaim (14th century France/Spain) understood that the origins of Kaddish are much later, as evidenced by it being written in Aramaic and not Hebrew. He dates it to the time of the Tannaim

10. R. Evan Hoffman suggests that for prayers in the synagogue the proper names of God were used but in the Beit Midrash other non-kodesh names were used - Ribbon HaOlamim, Shamyah, Marei Alma, Adom HaOlamim - see <https://www.yutorah.org/search/?s=origin+of+kaddish&sort=1>.

11. We will examine this idea from the Machzor Vitri in more detail at the end of this shiur.

17. אין פורסין את שמע ואין עוברין לפני התיבה ואין נושאין את כפיהם ואין קורין בתורה ואין מפטירין בנביא ואין עושין מעמד ומושב ואין אומרים ברכת אבליים ותנחומי אבליים וברכת חתנים ואין מזמנין בשם פחות מעשרה ...

משנה מגילה פרק ד משנה ג

The Mishna lists all those parts of the prayer service which require a minyan of 10 men. Kaddish is missing! This could indicate that, at the time of this Mishna (2nd century or earlier), kaddish was not yet a formal part of the prayer service.

• However we see that, by the 7th/8th century, Kaddish had become part of the davening and a divider between tefillot. We will see in Part 2 that Mourner's Kaddish came even later.

18. .... ואין אומרין קדיש וברכו פחות מעשרה. ורבותינו שבמערב אומרים אותו בשבעה ... ויש אומרים אפילו בששה..... ובמקום שיש שם תשעה או עשרה ששמעו בין ברכו בין קדיש, ולאחר התפילה עמד אחד שלא שמע בפני אילו, ואמר ברכו או קדיש, וענו אילו אחריו, יצא ידי חובתו. .... ונהגו אנשי מערב ואנשי מזרח לאומרו לאחר 'עושה השלום' בשלוש תפילות של שמנה עשרה, גזירה משום הנכנסין והיוצאין. ואפילו לאחר קריאת ספר תורה.

מסכתות קטנות מסכת סופרים פרק י הלכה ו

Kaddish IS mentioned in Mesechet Soferim (around 7th century) as requiring a minyan!

C] THE ORIGINS OF KADDISH - YEHEI SHMEI RABBA

• The recital of Yehei Shmei Rabba¹² is mentioned many times in the Talmud and Midrash.

19. תניא, אמר רבי יוסף: פעם אחת הייתי מהלך בדרך, ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל. בא אליהו זכור לטוב ושמר לי על הפתח עד שסיימתי תפילתי. לאחר שסיימתי תפילתי אמר לי: .... בני, מה קול שמעת בחורבה זו? ואמרת לי: שמעתי בת קול שמנהמת כיונה ואומרת: אוי לבנים שבעוונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות. ואמר לי: חייך וחיי ראשך, לא שעה זו בלבד אומרת כך, אלא בכל יום ויום שלש פעמים אומרת כך. ולא זו בלבד, אלא בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין **יהא שמה הגדול מבורך** הקדוש ברוך הוא מנענע ראשו ואומר: אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך, מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם.

ברכות ג.

Chazal record a beraita about Rabbi Yosei (2nd century) who reports in the name of Eliyahu that the Jewish people stir God to bemoan the churban when they 'answer yehei shmei rabba mevorach in their synagogues and study halls.

- Why was this special prayer relevant to the synagogue and also to the beit midrash?
- Was *Yehei Shmei Rabba* the response to something else, or did it provoke a response?

20. פִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הִבּוּ גְדֹל לְאֱלֹהֵינוּ (דברים לב:ג) - רבי יוסי אומר מנין לעומדים בבית הכנסת ואומרים 'ברכו את ה' המבורך' שעונים אחרים 'ברוך ה' המבורך לעולם ועד?' שנאמר פִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הִבּוּ גְדֹל לְאֱלֹהֵינוּ. .... ומנין שעונים אמן אחר המבורך? שנאמר הִבּוּ גְדֹל לְאֱלֹהֵינוּ. .... ומנין לאומרים 'יהא שמו הגדול מבורך' שעונים אחרים 'לעולם ולעולמי עולמים' שנאמר הִבּוּ גְדֹל לְאֱלֹהֵינוּ.

ספרי דברים פרשת האזינו פסקא שו

Chazal also record another statement of R. Yosei¹³ (in the Sifra) that when the prayer leader called out 'Yehei Shmei Rabba Mevorach', the congregation responded with Leolam U'leolmei Olmaya.

21. איבעיא להו: מהו להפסיק ליהא שמו הגדול מבורך? כי אתא רב דימי אמר - רבי יהודה ורבי שמעון תלמידי דרבי יוחנן אמרי: לכל אין מפסיקין חוץ מן **יהא שמו הגדול מבורך** - שאפילו עוסק במעשה מרכבה - פוסק. ולית הלכתא כותיה.

ברכות כא:

There is an opinion in the Gemara that one must interrupt any prayer (even the silent Amida) and any learning (even of the highest kabbalistic material) in order to recite Yehei Shmei Rabba, although we do not in practice rule this way.

22. העונה **יהא שמה רבא מבורך** - מובטח לו שהוא בן העולם הבא. הקורא קריאת שמע - ראוי שתשרה עליו שכינה, אלא שאין דורו זכאי לכך.

ברכות נו.

Answering Yehei Shmei Rabba can give a person a strong connection to Olam HaBa.

12. In each case it is interesting to note whether the statement is cited entirely in Hebrew - יהא שמה הגדול מבורך - or some combination of the two. This will be relevant to our discussion below as to whether the original version of Kaddish was in Hebrew or in Aramaic. See Rav Elitzur's article for other manuscript textual variants in these sources. He also notes that the entirely Hebrew phrase יהא שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים appears 15 times in Tanna DeBei Eliyahu, not specifically in connection with Kaddish, but as a praise of God used after God's name is mentioned in the Midrash. For instance - תנא דבי אליהו רבה פרשה כו - כשם שהקב"ה יהא שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים רחמן על ישראל בכל מקומות מושבותיהן

13. Rabbi Evan Hoffman suggests that R. Yosei's statement may indicate that he was one of the early proponents of kaddish in the 2nd century CE.

23. אמר רבי יהושע בן לוי: כל העונה **אמן יהא שמיה רבא מברך** בכל כחו (רש"י - בכל כוונתו) (תוספות - בקול רם) קורעין לו גזר דינו, שנאמר (שופטים ה:ב) **בְּפִרְעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדֵּב עִם בְּרָכּוֹ ה' .** מאי טעמא בפרע פרעות? משום דברכו ה'.

שבת קיט:

This famous source in Chazal stresses the importance of answering 'Amen Yehei Shmei Rabba' with intensity.

24. יש לכוין בעניית הקדיש .... ולענות אותו **בקול רם**. ולהשתדל לרוץ כדי לשמוע קדיש.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן נו סעיף א

The Shulchan Aruch rules this halacha - to answer out loud Amen Yehei Shmei Rabba.

25. (ה) **בקול רם** - שעי"ז מתעורר הכוונה וע"י קול זה מתצטלן גזירות קשות. ומ"מ לא יתן קולות גדולות שיתלוללו עליו בני אדם ויגרום להם חטא.

משנה ברורה סימן נו ס"ק ה

The Mishna Berura rules that saying it out loud (but not too loud) will help to focus one's kavana.

26. רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי יהושע - מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין בו קללה ....

משנה מסכת סוטה פרק ט משנה יב

The Mishna states that, since the destruction of the Temple, not a day has gone by without its own unique curse.

27. רשב"ג אומר משום ר' יהושע: מיום שחרב בהמ"ק אין וכו'. אמר רבא: בכל יום ויום מרובה קללתו משל חבירו, שנאמר: (דברים כח:ט) **בְּבִקְרַת תִּאֲמַר מִי־יִתֵּן עָרֵב וּבְעֵרֵב תִּאֲמַר מִי־יִתֵּן בְּקָר .** הי בקר? אילימא בקר דלמחר, מי ידע מאי הוי? אלא דחליף. ואלא עלמא אמאי קא מקיים? אקדושה דסידרא ואיהא **שמיה רבא** דאגדתא, שנא: ארץ עפתי כמו אופל צלמות ולא סדרים, הא יש סדרים - תופיע מאופל

סוטה מט.

The Amoraim identified that the post-churban world is sustained by Kedusha Desidra (in U'va Letzion in Shacharit) and the Yehei Shmei after public study of drash - aggadic Torah.

28. **אקדושה דסידרא** - סדר קדושה. שלא תקניה חלא שיכו כל ישראל עוסקין בתורה בכל יום דבר מועט שאומר קריאתו ותרגומו. וכן כעוסקין בתורה וכיון שזכר כל ישראל צתלמידים וצטמי הארץ ויש כאן שתיים - קדושת השם ותלמוד התורה - חציב הוא. וכן 'יהא שמיה רבא מצרך' שעונין אחר הגדה שחדשן דורש צרזים בכל שבת היו נוהגין כך. ושם היו נקצלין כל העם לשמוע לפי שאינו יום של מלאכה ויש כאן תורה וקידוש השם.

רש"י שם

Rashi identifies that these two recitations in tefilla both combine two key elements of avodat Hashem - kiddush Hashem and Talmud Torah.

29. (א) **וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל־בָּנָיו וַיֹּאמֶר הֲאִסְפוּ וְאֲגִידָה לָכֶם אֶת אֲשֶׁר־יִקְרָא אֲתֹכֶם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים: רש"י - צקש לגלות את הקץ ונסתלקה שכינה ממנו והתחיל אומר דברים אחרים.**

בראשית מט:א

Ya'akov wished to communicate to his sons the secrets of the future of the Jewish people. Rashi quotes a well-known midrash that the Shechina left him and he was concerned that one of his sons intended to break away from the family, following the model of Yishmael and Esav. According to the Midrash, the sons reassured him, saying בְּרוּךְ שֵׁם כְבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וְעַד to which Ya'akov responded וַיִּשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֱחָד.

30. וְאֵנָּה דְחִיל דְלָא יְהִי בִינֵינוּ גְבַר לְבִיָּה פְּלִיג עַל אַחוּי לְמִיזַל לְמַפְלַח קָדָם טַעֲוֹן וְאֲחֻרְנֵיין. עֵינֵן תְּרִי עֲשֵׂרְתֵי שְׁבֻטֵי דְיַעֲקֹב כּוּלְהוֹן כְּחֻדָּא וְאֲמַרִין שְׁמַע מִינֵן יִשְׂרָאֵל אֲבוּנֵן יְיָ אֱלֹהֵנָּא יְיָ חַד. עֵינֵי יַעֲקֹב אֲבוּנֵן וְאֲמַר **יְהִי שְׁמֵיהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמֵי עַלְמִין:**

תרגום ירושלמי בראשית פרק מט פסוק א (פרשת ויחי)

The Targum Yerushalmi translates Baruch Shem Kevod into Aramaic as 'Yehei Shmei Rabba ....'.

31. **בְּרַב־עַם הַדְרַת־מַלְךְ** - ר' ישמעאל אומר בשעה שישראל נאספין בבתי מדרשות ושומעין אגדה מפי חכם, ואח"כ עונין **אמן** **יהא שמיה רבא מברך**, באותה שעה הקדוש ברוך הוא שמח ומתעלה בעולמו. ואומר למלאכי השרת בואו וראו עם זו שיצרתיו בעולמי כמה הן משבחין אותי. באותה שעה מלבישין אותו הוד והדר לכך נאמר **בְּרַב־עַם הַדְרַת־מַלְךְ**.

מדרש משלי (בובר) משלי יז:כה

In this Midrash we see that the formula 'Yehei Shemesh' is preceded by an 'Amen', indicating that it followed a beracha or praise of God. In this context, the recitation is after learning Aggadata, so the Amen could be to a tefilla or beracha at the end of the sermon or an extemporaneous prayer, as many derashot end even today. Or it could to a fixed formula as we have today at the beginning of kaddish or the fixed formula before Kaddish - 'Rabbi Chanania ben Akasha omer ...'

32. (יד) עֵיר קִטְנָה וְאַנְשִׁים בָּהּ מְעֵט וּבְאֵלֶיהָ מְלֶךְ גָּדוֹל וְסַבֵּב אֹתָהּ וּבְנָה עֲלֶיהָ מְצוּדִים גְּדֹלִים: (טו) וּמִצָּא בָּהּ אִישׁ מְסַכֵּן חָלָם וּמְלִטָּה הוּא אֶת־הָעִיר בְּחֻמְתָּהּ וְאָדָם לֹא זָכַר אֶת־הָאִישׁ הַמְסַכֵּן הָהוּא:

קהלת ט:יד-טו

33. ז' ד"א עיר קטנה - זה בית הכנסת, ואנשים בה מעט - זה ציבור. ובא אליה מלך גדול - זה ממ"ה הקדוש ב"ה. וסבב אותה ובנה עליה מצודים גדולים - זה כמנון ועקמו"ן¹⁴. ומצא בה איש מסכן וחכם - זה הזקן החכם או החזן, שבשעה שהזקן יושב ודורש ועונין אחריו **אמן יהי שמו הגדול מברך** אפ"י יש לו שטר גזירות של מאה שנה הקדוש ברוך הוא מוחל על כל עונותיו. ואדם לא זכר וגו' - אמר הקדוש ברוך הוא אתון לא אדכרתוניה. אנה מדכר ליה (ויקרא י"ט) **מִפְּנֵי שִׂיבָה תִּקְוִים וּגו'**.

קהלת רבה (וילנא) פרשה ט:טו:ז

This source emphasizes the power of Yehei Shmei HaGadol - note the switch from Aramaic to Hebrew - to save the community. Again - it refers to the power of the chacham or the cantor who is teaching drash.

34. מכאן אמרו חכמים כל המבטל קדיש וברכו **ואמן יהא שמיה רבא** גורם למעט העטרה וחייב נדוי עד שישוב ויביא קרבן לפני הצדיקים לעתיד לבוא.

אוצר מדרשים (אייזנשטיין) כונן עמוד 452 - 552

Failure to recite Amen Yehei Shmei Rabba is considered to be a significant aveira.

- All of these sources show the Amoraim strengthening this (then new?) practice with great emphasis.

D] THE ORIGINAL TEXT OF KADDISH - HEBREW OR ARAMAIC

- It is not clear when the actual text of Kaddish was written¹⁵.
- The oldest complete version of kaddish that we have is from the siddur of Rav Amram Gaon c. 900CE
- It is also not clear whether the original was in Aramaic¹⁶ or whether it was originally written in Hebrew and then translated into Aramaic¹⁷.

14. "ambush and subterfuge", possibly a reference to improper behavior by the congregation.

15. Some scholars note that the regular Kaddish contains no reference to the destruction of the Temple and therefore propose that the text of Kaddish was set before the churban. The special kaddish recited at a burial and at a siyum DOES contain a reference to the churban. Some scholars have suggested that various part of Kaddish are similar to the Lords Prayer found in the Christian bible in Matthew 6:5-13 and Luke 11:1-4. Unsurprisingly, parts of the Lords Prayer are clearly modeled on Tanach, such as "For thine is the kingdom, the power, and the glory, forever and ever," which is modelled on 1 Chronicles 29:11. Parts which sound similar to kaddish, but transposed into the second person are:

אֱבֹהוּן דִּי בְּשַׁמְיָא - Our Father who is in Heaven

"Hallowed by thy name - יתקדש שמיה רבא

Thy kingdom come - וימליך מלכותיה

Thy will be done on earth, as it is in heaven - בעלמא דברא כרעותיה

Other parts of the Lords prayer may be analogous to other Jewish prayer:

Give us this day our daily bread - הוא נותן לחם לכל בשר

Forgive us our trespasses - סלח לנו אבינו כי חטאנו

And lead us not into temptation - ואל תביאנו לא לדי חטא. ולא לדי עברה ועון ולא לדי נסיון

But deliver us from evil - ואל תשלט בנו יצר הרע

For Thine is the kingdom, the power and the glory - לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההלוד

For ever and ever - לעולם ולעלמי עלמיני

In the Christian Anchor Bible (1992), J.L. Houlden writes "The Lord's Prayer is distinctly Jewish in character, with numerous parallels in Jewish forms of prayer."

One academic theory is the kaddish and the Lords Prayer may be based on an earlier prayer of the Essence cult, part of which returned to Pharisaic Judaism and part of which become Christian.

16. Most scholars understand that it was written in Aramaic since it originated in the Beit Midrash after the recital of Aggada as a drash (probably in Aramaic) and the lingua franca of the people at the time was Aramaic - see Tosafot below. On the other hand, the Aggada was developed more in Eretz Yisrael than in Bavel which may lean towards an original Hebrew text.

17. Rav Yoel Elitzur argues that Kaddish was originally written in Hebrew and later translated to Aramaic so as to be understood by the masses. He notes that quotations from the Kaddish in the Talmud and Sifrei are sometimes in Hebrew, and that even today some of the words are Hebrew rather than Aramaic - see <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-5301143,00.html> and Rav Elitzur's longer article in Tehumin 38 (454-460) - *Amirat Kadish Belvrit*. Rav Elitzur's attempted reconstruction of what he sees as the original Hebrew begins:

יתגדל ויתקדש שמו הגדול בעולם שבְּרָא כְּרָאוּנו. וְתַמְלוֹךְ מַלְכוּתוֹ בְּחַיֵּינוּם וּבְחַיֵּיהֶם שֶׁל כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּמִתְרָה וּבְזִמְנוֹ קָרוֹב. יהי שמו הגדול מברוך לעולם ולעלמי עלמיני

Rav Elitzur mentions an episode which focused scholars' minds on this issue. At the funeral of Yitzchak Rabin, his son, Yuval Rabin, said kaddish and messed it up significantly. Many people commented at the time on the state of Jewish education in non-religious Israeli schools when their students who are fluent in Hebrew can hardly say kaddish! Others, like Rav Elitzur focused on the question of whether kaddish should now be recited in Hebrew.

35. ותפלה בכל לשון!! והאמר רב יהודה: לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמית. דאמר רבי יוחנן: כל השואל צרכיו בלשון ארמי - אין מלאכי השרת נזקקין לו, לפי שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי! לא קשיא: הא ביחיד, הא בצבור (רש"י - יחיד - לריך שסייעוהו מלאכי השרת ליצור לא לריכי להו....)

סוטה לג.

Chazal understand that an individual's prayers can only be relayed to God through the angels. On that basis, since the angels do not understand Aramaic¹⁸, the individual should daven in Hebrew.

36. אמר רבה בר בר חנה: כי הוה אזלינן בתריה דרבי אלעזר לשיולי בתפיחה, זימנין אמר 'המקום יפקדך לשלום' וזימנין אמר 'רחמנא ידכרינך לשלם'. היכי עביד הכי?! והאמר רב יהודה: לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי! ואמר רבי יוחנן: כל השואל צרכיו בלשון ארמי - אין מלאכי השרת נזקקין לו, שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי! שאני חולה, דשכינה עמו. (רש"י ואין המתפלל לריך שיזדקקו לו מלאכי השרת להכניס תפלתו לפניו מן הפרגוד).

שבת יב:

This principle is reiterated in this Gemara, with one important exception. When visiting a sick person, the Shechina is present, so one can pray for them in any language since the assistance of the angels is not required.

37. .... וגם מה שאומרים העולם לכך אומרים קדיש בלשון ארמית לפי שתפלה נאה ושבח גדול הוא, על כן נחקן בלשון תרגום שלא יצינו המלאכים ויהיו מתקנאין בנו. וזה אינו נראה. שהרי כמה תפלות יפות שהם בלשון עברית! אלא נראה כדאמרין בסוף סוטה (דף מט.) 'אין העולם מתקיים אלא אסדרה דקדושתא ואיכא שמייה רבא דצתר אגדתא'. שהיו רגילין לומר קדיש אחר הדרשה ושם היו עמי הארצות ולא היו מצינים כולם לשון הקודש. לכך תקוהו בלשון תרגום שהיו הכל מצינים שזה היה לשונם.

תוספות ברכות ג.

Tosafot understand that Kaddish was originally written in Aramaic. They quote a common (but, in their view, mistaken) opinion that Aramaic was chosen because Chazal tell us that the angels do not understand Aramaic and since Kaddish is such a beautiful and important prayer, it was composed in Aramaic so that the angel do not become jealous of us and argue against us in heaven. Tosafot rejects this reason - after all most important prayers are written in Hebrew - and suggest that Kaddish originated as a prayer after the drasha in the Beit Midrash and was recited by regular people who only spoke Aramaic.

• The Kaddish we say today is a hybrid of Hebrew and Aramaic. In the following text the words in Rashi script are definitely Aramaic. Those in regular script are either definitely Hebrew, or may be Hebrew¹⁹.

38. יתגדל ויתקדש שְׁמֵהּ רַבָּא.
 בְּעֵלְמָא דִּי בְּרָא כְרֵעוּתָא וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָא בְּחַיִּיכוּן וּבְיוֹמֵיכוּן וּבְחַיֵּי דְכָל בְּיַת יִשְׂרָאֵל בְּעַגְלָא וּבְזִמְנֵי קְרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן:
 יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְצַרְךְ לְעֵלְמָא וְלְעֵלְמֵי עֵלְמֵיָא:
 יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְקֻדְשָׁא. בְּרִיךְ הוּא.
 לְעֵלְמָא מִן כָּל בְּרִכְתָּא וְשִׁירָתָא תְּשַׁבְּחָתָא וְנִחַמְתָּא דְחַמִּיךְ בְּעֵלְמָא. וְאִמְרוּ אָמֵן:
 יְהִי שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמֵיָא וְחַיִּים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:
 עוֹשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

קדיש יתום

39. עוד שאלת למה תקנו הקדיש בשתי לשונות - עברית וארמית בו. ....
 תשובה: דע דעיקר הקדיש שהצבור עונין אחר הש"ץ אין בו אלא לשון ארמי. דאין הצבור עונין אלא עד 'לעלם ולעלמי עלמא'. אבל ישתבח ויתפאר - ענין ש"ץ הוא שחוזר ואומר אחריהם ישתבח ויתפאר. .... ומפני שבזמנם לא היו מדברים על הרוב אלא בלשון ארמי התקינו שיהיו אומרים כדי שיבינו הכל ויקדשו שמו ית'. וכן ש"ץ אומר בלשון ארמי יתגדל ויתקדש שמייה רבה, להבין כל העם. גם מה שהש"ץ מסיים ישתבח ויתרום - בלשון ארמי הוא. .... וכן תמצא בקדיש בתרא שהכל הוא לשון ארמי - תתקבל צלותהון ובעותהון דכל ישראל קדם אבוהון דבשמיא ואמרו אמן. יאה שלמא רבה וכו'. עד כאן עיקר הקדיש שתקנו הראשונים נ"נ וכל זה בלשון ארמי. וכן תמצא בסידור רב עמרם גאון ז"ל.
 ומה שמוסיפין בכל מקום כפי רצונם בין בלשון ארמי בין בלשון הקודש באיזה לשון שלבם חפץ אין הפסד בדבר גם אלו שמעתיקין עכשיו מעיקר הקדיש מקצתו בלשון הקודש אין חשש בדבר. שעתה אין אנו מדברים בלשון ארמי חזרו כל הלשונות אצלנו אחד ...

ש"ת הרשב"א חלק ה סימן נד

18. There is a discussion in the commentators as to whether the issue is specially Aramaic, but the angels understand every other language, or if the angels only understand Hebrew.

19. Out of 75 words in the Mourners Kaddish only 47 are definitely in Aramaic.

The Rashba, like Tosafot, understands that Kaddish was written in Aramaic since this was the language that people understood and the purpose of Kaddish was to create a public kiddush Hashem. He also understands that even the words in Kaddish that look like Hebrew - וְיִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ and וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַדָּר וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְרומם וְיִתְפָּאֵר וְיִשְׁתַּבַּח וְיִשְׁתַּבַּח וְיִשְׁתַּבַּח are really Aramaic. Finally, he suggests that later additions to Kaddish were made in Hebrew since people did not speak Aramaic any more and wanted to reiterate its contents in a language they understood. Hence the repetition of הָאָה שְׁלֵמָא וְהָאָה שְׁלֵמָא עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו רַבָּא מִן שְׁמַיָּא with רַבָּא מִן שְׁמַיָּא.

- However, the first word - Yitgadal - does seem to be a verb form that only appears in Hebrew²⁰. The second word - Yitkadash - could be in Hebrew or Aramaic. From the third word on is definitely in Aramaic.
- This has given rise to a major debate in the Ashkenazi world as to how to pronounce these first two words. In almost all siddurim they are vocalized as YitgaDAL veYitkaDASH. However, some people pronounce them YitgaDEIL veYitkaDEISH. This is usually based on the ruling of the Mishna Berura.

40. (ב) הקדיש - נוסח הקדיש יתגדל ויתקדש שכוסד ע"פ המקרא וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדַּשְׁתִּי האומר לענין מלחמת גוג ומגוג. שאז יתגדל שמו של הקדוש ברוך הוא דכתיב ציון ה' אהוה אחד ושמו אחד. ויאמר הדלית דיתגדל ויתקדש (שער הציון [א] - פר' מגדים) צלירי כי הוא עברי ולא תרגום. ...

משנה ברורה סימן נו ס"ק ב

The Mishna Berura rules (quoting from the Pri Megadim) that the first two words of Kaddish are in Hebrew and therefore must be pronounced 'Yitgadeil veYitkadeish'. Those who pronounce them as 'Yitgadal veYitkadash' are adjusting them for Aramaic grammar, which may possibly work for Yitkadash (which could be Aramaic) but does not for Yitgadal²¹ (which is almost certainly Hebrew).

41. ואמירת הקדיש 'יתגדל ויתקדש' על שם הפסוק (יחזקאל לח:ג) וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדַּשְׁתִּי. וארמית - צ' טעמים .... וכתב עוד צ"י (ד"ה אה) צ"ס הזוהר תרומה (ח"צ קטט): ותוכן כוונה, כי מכריזים שילכו הכל ללד כי המלך ה' לצאות יצוא, ולריך להכריז בלשונם. כי לשון הקודש הוא קדוש וטהור וארמית יש צו אחיזה לסערה אחרת, ומכריזים בלשונם. .... וראיתי צסידור מהרצ המדקדק הגדול מהר"ר שלמה הענא ז"ל ... (שערי תפילה סימן קנג) 'יתגדל ויתקדש' - עיי"ן הפעל צלירי, כי היא עברי יע"ש. וי"ל הדלית צלירי וצארמית צפתח.

פרי מגדים אורח חיים משבצות זהב סימן נו ס"ק א

The Pri Megadim²² cited by the Mishna Berura actually brings two opinions. The first is that the pronunciation should be YitgaDAL since the whole of Kaddish must be in Aramaic. This is based on a Zohar which compares Kaddish to an announcement to the ordinary people that the King is arriving and this announcement must be in a language they understand - Aramaic. The Zohar goes on to stress that Aramaic is the appropriate language since, unlike Hebrew which is totally pure and holy, Aramaic has a connection to the Sitra Achra - the "Other Side"²³. The Pri Megadim then quotes from the rabbi and grammarian R. Shlomo Zalman Hannau²⁴ who insisted that the first two words of Kaddish are in Hebrew, based on the verse in Yechezkel, and must be pronounced YitgaDEIL veYitkaDEISH. The Mishna Berura is clearly taking this position as normative.

- In fact, Rav Hannau himself cites an even earlier source for this - the Sefer HaPardes²⁵.

42. נד נוסח הקדיש יתגדל ויתקדש שני הדלתין בצירי כדעת רש"י בלקוטי פרדס שהוא לשון עברי.

מעשה רב הלכות פסוקי דזמרה וקריאת שמע ותפלה אות נד

This is also reflected in a later ruling in Ma'aseh Rav²⁶, which was not mentioned by the Mishna Berura, but which also rules the Hebrew pronunciation of Yitgadeil and cites the Likutei Pardes as an early source.

20. The Aramaic equivalent would be אַתְּרַבָּא. Rav Elitzur identifies the form יתגדל as appearing only in Samaritan Aramaic. Some words used in the second part of the Kaddish also seem to resonate in Hebrew far more than Aramaic. For instance יתהדר - which in Hebrew means to make beautiful, but in Aramaic usually means to return, retract or answer.

21. See <https://outorah.org/p/4588/>. R. Abramovitz points out that we speak all the time in mixtures of languages - 'pass the kugel' is an English sentence with hybrid languages. For a much longer (40 page) treatment of this in two parts by Dr. David Moshe Fischman see <https://images.shulcloud.com/148/uploads/Fischman.pdf> (Part 1) and <https://images.shulcloud.com/148/uploads/1Fischman.pdf> (Part 2).

22. R. Yosef Teomim, 18th Century, Poland and Germany.

23. Dr Fischman explores the background to this idea in his article.

24. Early 18th century, Germany.

25. The Sefer HaPardes is one of a number of sefarim, including also the Machzor Vitri and the Siddur Rashi, which record the liturgical and other customs of Rashi's school. There is considerable debate concerning the text of these manuscripts, in which the original wording was often altered by later additions. Many of these works were also not available to the later Rishonim and were rediscovered only after the rulings of the Shulchan Aruch. See Dr. Fischman's article for more on this.

26. Ma'aseh Rav is a record of customs of the Vilna Gaon as recorded by his students, R. Yisachar Ber b. Tanchum and R. Saadia b. Natan Nata. The accuracy of Ma'aseh Rav is also discussed at length in Dr. Fischman's article.

- The practice of many in the Soloveitchik family, including R. Yosef Ber Soloveitchik, is to pronounce the words YitgaDEIL veYitkaDEISH. This was attributed by Rav Soloveitchik to his father's and grandfather's custom, but not specifically to the Ma'aseh Rav²⁷.
- Although the Zohar mentioned above rules that ALL of Kaddish should be in Aramaic, the school of Rashi - represented by the Sefer haPardes and the Machzor Vitri - has a different tradition.

43. וכששומע הקדוש ברוך הוא שישראל מערימין להזכיר לפניו אותה שבועה שנשבע על עמלק לאבד זכרו ומתפללין ומבקשין לפניו לגדל שם י-ה בתוספת ו-ה, שאז יהיה השם הנכבד שלם. כששומע הקדוש ברוך הוא כך שבכל כח כונתם עונין זה השבח מתנענע ואומר 'אוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם ומה לו לאב שמקלסין אותו בביתו והוא רחוק מעל שלחנו'. ועל כן רב העצב למעלה באותה שעה לפי שמזכירין לפניו מעשה עמלק שהכעיס כלפי מעלה וגרם לשם הנכבד והנורא שיחלק.

וכשרואין מלאכי השרת זה העצב לפני הקדוש ברוך הוא מזדעזעין ונרתעין ומתחלחלין ודוממין. כי אינם יודעים על מה אותו עצב בא למעלה לפי שאינם מבינים לשון ארמית. ולכך מתחילין ומזכירים 'תגדל ויתקדש' בלשון עברית על שם הפסוק (ויחזקאל לח:כג) *והתגדלתי והתקדשתי*, ואח"כ 'שמי-ה' רבא בלשון ארמי. שאלו נאמר אותו שם בלשון הקדש יהיו מבינים שהעצבון בא למעלה על מה שישראל אומרין יתגדל ויתקדש שם י-ה. כי יאמרו במה אפשר להתגדל שם י-ה כי אם בו-ה שנאצל ממנו על עסק עמלק, ויבינו כי מחמת הזכרת אותו השם בא העצב. וכשהיו מתחילים ישראל הקדיש יבלבלו אותו המלאכים ויעכבו אותו מלעלות למעלה. ולא יוכלו ישראל לשבח שבח הגון ומעולה כראוי, ויהיה הקדיש בטל! ולכך אנו אומרין אותו בלשון ארמית כדי שלא יבינו המלאכים ויעכבוהו מלעלות לפני הקדוש ברוך הוא.

ספר כלבו סימן ז

This tradition appears in a number of the early Ashkenazi sources - here the Kol Bo - but also including Orchot Chaim and the Machzor Vitri.²⁸ It follows the approach we saw above that Kaddish is a cry by the Jewish people that the name of God has been cut short (from Y-H-V-H to Y-H) by the actions of Amalek which create chillul Hashem in the world. When we say the Kaddish with full intent, this spurs the mercy of God to end the exile and bring about the final unity of God's name. However, the angels (which work according to middat hadin) are listening out for any such pleas for rachamim and would attempt to prevent it²⁹. As such, the Jewish people engage in a subterfuge. They start the kaddish in Hebrew, which the angels understand, but then at the mention of God's name switch to Aramaic, which the angels do NOT understand. This creates angelic havoc, distracting the the angels and allowing the Kaddish of the Jewish people to penetrate the heavens.

44. ועוד צריך לומר 'על הכל יתגדל ויתקדש וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא ויתהדר ויתעלה ויתהלל ויתקלס שמו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא הנכבד והנורא, בעולמות שברא, בעולם הזה ובעולם הבא, כרצונו וכרצון יראיו וכרצון כל עמו בית ישראל'

מסכתות קטנות מסכת סופרים פרק יד הלכה ו

Mesechet Soferim (around 650 CE) refers to a prayer in Hebrew which seems very like parts of the Kaddish. However, this is said by the Chazan when he takes the Torah out of the Ark (when no Kaddish is recited today) and it does not even have the key element of kaddish - yehei Shmei rabba! As such, rather than being an early version of kaddish, this is likely to be a later translation INTO Hebrew of part of the original Aramaic kaddish.

- In Part 2 we will be turn be'H to the special case of Mourners Kaddish and also address the contemporary question of women reciting this in the synagogue.

27. Other members of the Soloveitchik family use the regular pronunciation YitgaDAL veYitkaDASH.

28. Machzor Vitri (Goldschmidt ed.), Hilchot Shacharit 48 s.v. Amen Yehei Shemei Rabba Mevorach'.

29. Many midrashim represent the angels trying to oppose the actions of God (eg at the creation of man or the giving of the Torah). See the Beit HaLevi who interprets this motif as representing God's wish to go beyond the midat hadin and give undeserved rachamim which goes against the strict workings of the system, as represented by the angels who are simply cogs in the wheels of that system.